

ชุดการเรียนรู้

รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ส 31101)

สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรม

เล่มที่
1

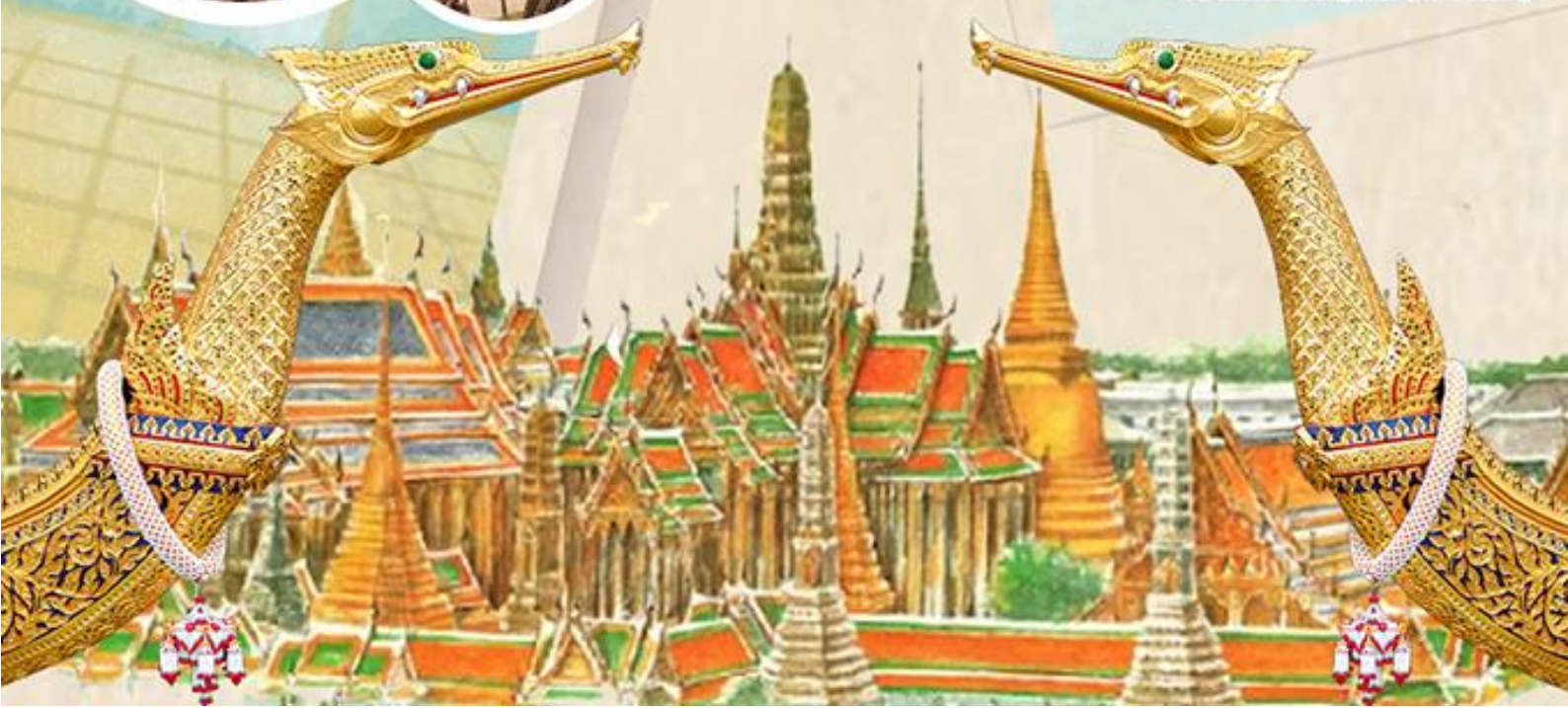

นางสาวทรรศนีย์ รัตนเสถียร

ตั้งแท่นตั้ง ครูชำนาญการ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนเกษตรวิทยา

ชุดการเรียนรู้

รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ส 31101)

สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

เรื่อง วัฒนธรรมไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

เล่มที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรม

นางสาวทรงศนีย์ รัตนเสถียร

ตำแหน่ง ครูชำนาญการ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โรงเรียนเกาะยาววิทยา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ชุดการเรียนรู้ เรื่อง วัฒนธรรมไทย จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม รายวิชาสังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม (ส 31101) กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยเป็นชุดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการ
ปฏิบัติกิจกรรม โดยการเรียนรู้ไปทีละลำดับจากง่ายไปยากตาม ศักยภาพและ
ความสามารถของแต่ละคน ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง และรู้คำตอบได้ทันที ซึ่งเป็นการ
เสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจเมื่อสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง และมีความพยายามที่
จะแก้ไขส่วนที่บกพร่อง

ในการจัดทำชุดการเรียนรู้นี้ ได้ทำการวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 และนำสาระการเรียนรู้ที่กำหนดตาม
มาตรฐานการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ มาจัดทำเป็นเนื้อหาต่าง ๆ ในชุดการเรียนรู้ โดย
แบ่งเนื้อหาออกเป็น 8 เล่ม ดังนี้

เล่มที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรม

เล่มที่ 2 ลักษณะของวัฒนธรรมไทยและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง
วัฒนธรรมไทย

เล่มที่ 3 วัฒนธรรมภาคเหนือ

เล่มที่ 4 วัฒนธรรมภาคกลาง

เล่มที่ 5 วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เล่มที่ 6 วัฒนธรรมภาคใต้

เล่มที่ 7 แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ดั่งาม

เล่มที่ 8 ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมสากล

ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าชุดการเรียนรู้นี้จะประโยชน์ต่อครูผู้สอนและนักเรียน
ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุก
ท่านที่ทำให้ชุดการเรียนรู้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญภาพ	ค
คำชี้แจง	1
มาตรฐานการเรียนรู้ /ตัวชี้วัด	2
จุดประสงค์การเรียนรู้	3
แผนผังมโนทัศน์ เรื่อง วัฒนธรรมไทย	4
แผนผังมโนทัศน์ เล่มที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรม	5
คำชี้แจงสำหรับครู	6
คำชี้แจงสำหรับนักเรียน	7
แผนผังขั้นตอนการเรียนรู้	8
แบบทดสอบก่อนเรียน	9
กระดาษคำตอบแบบทดสอบก่อนเรียน	12
ความหมายของวัฒนธรรม	13
ความสำคัญของวัฒนธรรม	16
ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรม	20
ประเภทของวัฒนธรรม	23
องค์ประกอบของวัฒนธรรม	25
ใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม	26
ใบงานที่ 1.2 เรื่อง ประเภทของวัฒนธรรม (1)	27
ใบงานที่ 1.3 เรื่อง ประเภทของวัฒนธรรม (2)	29
ใบงานที่ 1.4 เรื่อง องค์ประกอบของวัฒนธรรม	31
แบบทดสอบหลังเรียน	32
กระดาษคำตอบแบบทดสอบหลังเรียน	35
บรรณานุกรม	36
ภาคผนวก	37

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 1 พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์	13
ภาพที่ 2 พระยาอนุนามราชชน (ยง เสฐียรโกเศศ)	13
ภาพที่ 3 ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี	14
ภาพที่ 4 ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย	14
ภาพที่ 5 สัญลักษณ์องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติ (UNESCO)	15
ภาพที่ 6 การตัดบาตร	16
ภาพที่ 7 การละหมาดของคนที่นับถือศาสนาอิสลาม	17
ภาพที่ 8 การแต่งงานของคนที่น่าับถือศาสนาอิสลาม ชายคนเดียวกับแต่งงานได้ กับผู้หญิงถึง 4 คน	17
ภาพที่ 9 การปั้นหม้อ	18
ภาพที่ 10 ความมีระเบียบวินัยของคนญี่ปุ่น	18
ภาพที่ 11 การแสดงความเคารพด้วยการไหว้ของคนไทย	19
ภาพที่ 12 การแสดงบ้านเรือนของคนภาคใต้	20
ภาพที่ 13 ตัวอักษรไทย	20
ภาพที่ 14 การไหว้บรรพบุรุษของชาวจีน	21
ภาพที่ 15 วิวัฒนาการของการเดินทางจากอดีตสู่ปัจจุบัน	21
ภาพที่ 16 วัฒนธรรมการกินอาหารของชาวจีนโดยใช้ตะเกียบ	22
ภาพที่ 17 วัฒนธรรมที่สัมผัสได้และวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้	23

คำชี้แจง

ชุดการเรียนรู้ เรื่อง วัฒนธรรมไทย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ส 31101) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1. คำชี้แจง
2. มาตรฐานการเรียนรู้ /ตัวชี้วัด
3. จุดประสงค์การเรียนรู้
4. แผนผังมโนทัศน์ เรื่อง วัฒนธรรมไทย
5. แผนผังมโนทัศน์ เล่มที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรม
6. คำชี้แจงสำหรับครู
7. คำชี้แจงสำหรับนักเรียน
8. แผนผังขั้นตอนการเรียนรู้
9. แบบทดสอบก่อนเรียน
10. กระดาษคำตอบแบบทดสอบก่อนเรียน
11. ใบความรู้
12. ใบงาน
13. แบบทดสอบหลังเรียน
14. กระดาษคำตอบแบบทดสอบหลังเรียน
15. บรรณานุกรม
16. ภาคผนวก

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ
ดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและ
สังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัดช่วงชั้น

ม.4-6/5 วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและ
เลือกรับวัฒนธรรมสากล

ความรู้ (K)

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญของวัฒนธรรมได้
2. จำแนกประเภทของวัฒนธรรมได้
3. ยกตัวอย่างวัฒนธรรมที่ตนเองรู้จักได้

ทักษะ (P)

1. เลือกรับวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม
2. ปฏิบัติตนตามระเบียบและวัฒนธรรมของโรงเรียน
3. นำความรู้เรื่องวัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

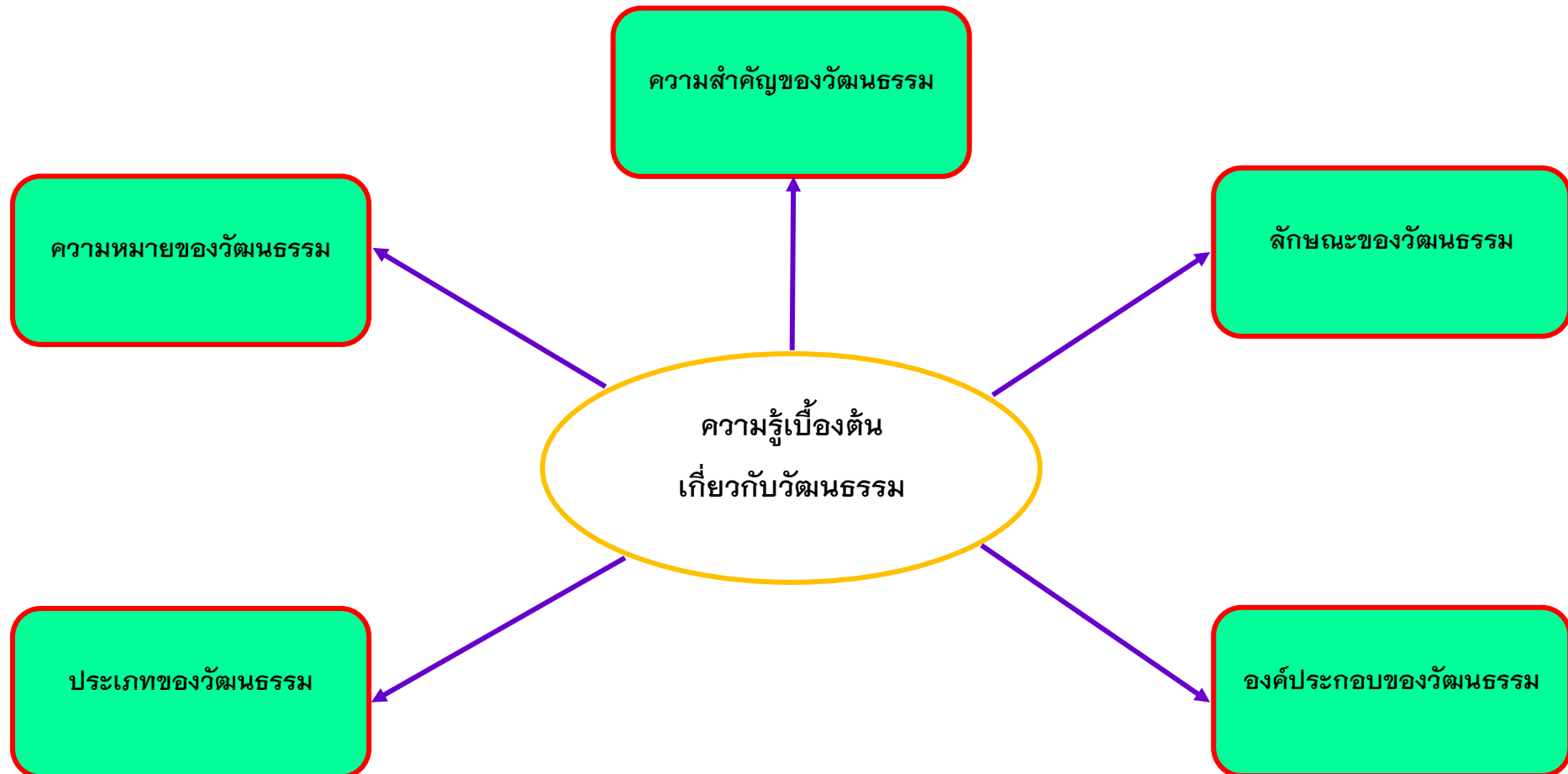
กระบวนการ (A)

1. ยอมรับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเอง
2. เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเอง
3. เอาใจใส่ ร่วมอนุรักษ์ และเผยแพร่วัฒนธรรมในท้องถิ่น

แผนผังมโนทัศน์ เรื่อง วัฒนธรรมไทย

แผนผังมโนทัศน์ เล่มที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรม

เมื่อครูได้นำชุดการเรียนรู้ไปใช้ ให้ปฏิบัติดังนี้

1. ครูศึกษาชุดการเรียนรู้และวิธีการใช้ให้เข้าใจ
2. เตรียมและตรวจสอบชุดการเรียนรู้ให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และพร้อมใช้งานทันที
3. ครูชี้แจงวิธีการศึกษาชุดการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจ และพร้อมจะศึกษา
4. ก่อนสอนควรปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ และการรักษาชุดการเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพเดิม
5. ต้องให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนแล้วเก็บผลไว้เพื่อการพัฒนา และสำรวจความรู้พื้นฐาน
6. เมื่อครูแจกชุดการเรียนรู้ให้นักเรียนแล้ว ครูต้องเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียนระหว่างการทำกิจกรรมรวมทั้งบันทึกพฤติกรรมการทำงานลงในแบบประเมิน
7. ระหว่างการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนจนถึงการตรวจกระดาษคำตอบ ครูสังเกตพฤติกรรมนักเรียนเป็นรายบุคคล และบันทึกลงในแบบประเมิน
8. ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน
9. เมื่อศึกษาชุดการเรียนรู้แล้ว ควรให้นักเรียนสรุปความรู้ที่ได้รับอีกครั้งหนึ่ง
10. ต้องให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนเมื่อศึกษาชุดการเรียนรู้จบแล้ว และนำผลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับผลการทดสอบก่อนเรียนเพื่อพัฒนาต่อไป

คำชี้แจงสำหรับนักเรียน

เมื่อนักเรียนได้นำชุดการเรียนรู้ไปใช้ ให้ปฏิบัติตามนี้

1. นักเรียนศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้ให้เข้าใจ
2. นักเรียนต้องทำแบบทดสอบก่อนเรียน ก่อนที่จะศึกษาชุดการเรียนรู้
3. นักเรียนต้องศึกษาทำความเข้าใจบทเรียนทีละเรื่องตามลำดับ ห้ามข้ามเรื่อง เพราะจะทำให้เนื้อหาไม่ต่อเนื่อง
4. เมื่อนักเรียนพบข้อคำถาม นักเรียนไม่ควรดูเฉลยก่อน เพราะเป็นการไม่ซื่อสัตย์ต่อตนเอง หากนักเรียนตอบคำถามเรียบร้อยแล้วให้ดูเฉลยว่าถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องให้กลับไปศึกษาเนื้อหาอีกครั้ง แล้วแก้ไขคำตอบให้ถูกต้อง
5. ชุดการเรียนรู้เล่มนี้จะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อนักเรียนมีความซื่อสัตย์ ไม่ดูคำตอบก่อนทำข้อสอบหรือตอบคำถาม
6. เมื่อนักเรียนศึกษาเนื้อหาหรือกิจกรรมครบแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อวัดความเข้าใจในบทเรียนทั้งหมด
7. การประเมินผลการเรียนนักเรียนต้องได้คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป คือต้องได้ 8 คะแนนขึ้นไปจาก 10 คะแนน หากได้คะแนนต่ำกว่านี้ต้องทบทวนบทเรียนใหม่ และทำกิจกรรมตามขั้นตอนทดสอบใหม่ให้ผ่านเกณฑ์ จึงจะผ่านบทเรียนนี้
8. หากนักเรียนทำกิจกรรมไม่ทัน หรือไม่เข้าใจกิจกรรมที่ทำ นักเรียนสามารถยืมชุดการเรียนรู้ไปศึกษาเองในเวลาว่าง และสามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา

แผนผังขั้นตอนการเรียนรู้

อ่านคำชี้แจง / คำแนะนำ
การใช้ชุดการเรียนรู้

ทำแบบทดสอบก่อนเรียน

ศึกษาชุดการเรียนรู้โดยปฏิบัติกิจกรรม

- ศึกษาเนื้อหา
- ทำกิจกรรมการเรียนรู้
- ตรวจสอบกิจกรรมการเรียนรู้

ทำแบบทดสอบหลังเรียน

ผ่านเกณฑ์

ไม่ผ่านเกณฑ์

ศึกษาชุดกิจกรรมต่อไป

แบบทดสอบก่อนเรียน

คำชี้แจง : 1. แบบทดสอบเป็นแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ
2. ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 10 นาที ข้อละ 1 คะแนน
3. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว แล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในกระดาษคำตอบให้ถูกต้อง

1. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมได้ชัดเจนที่สุด

- ก. สิ่งที่เป็นความเจริญของแต่ละท้องถิ่น
- ข. ประเพณีของชาติต่าง ๆ ที่มีการพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน
- ค. เอกลักษณ์ของชนชาติต่าง ๆ ที่มีความเจริญก้าวหน้า
- ง. ทุกสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมายังคนรุ่นหลัง

2. วัฒนธรรมไม่ได้ครอบคลุมถึงเรื่องใดต่อไปนี้

- ก. อาหาร
- ข. เครื่องนุ่งห่ม
- ค. สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
- ง. ภาษาพูด

3. ความสำคัญที่สุดของวัฒนธรรมคือข้อใด

- ก. ช่วยให้มนุษย์ปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม
- ข. เป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคมมนุษย์
- ค. ช่วยให้สังคมอยู่อย่างปกติสุข
- ง. ช่วยให้เป็นมรดกของสังคม

4. ข้อใดถือเป็นปัจจัยที่สำคัญน้อยที่สุดที่ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องสร้างสรรค์วัฒนธรรม

- ก. เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ชอบรวมตัวกันเป็นกลุ่ม
- ข. เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม
- ค. เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- ง. เพื่อเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตในสังคม

5. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับลักษณะของวัฒนธรรม

- ก. วัฒนธรรมไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้
- ข. วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์
- ค. วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต
- ง. วัฒนธรรมเป็นของส่วนรวม

6. “วัฒนธรรมเกิดจากการที่คนมาอยู่ร่วมกันและสร้างรูปแบบในการดำเนินชีวิตร่วมกัน”

ข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมในข้อใด

- ก. วัฒนธรรมเป็นของส่วนรวม
- ข. วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์
- ค. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้
- ง. วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

7. มารยาทในการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นวัฒนธรรมประเภทใด

- ก. คติธรรม
- ข. เนติธรรม
- ค. สหธรรม
- ง. วัตถุธรรม

8. พฤติกรรมในข้อใดหมายถึงวัฒนธรรมประเภทคตินิยม

- ก. อันเข้าแถวเพื่อซื้ออาหาร
- ข. แอมป์ใช้สิทธิลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ
- ค. อันไม่สูบบุหรี่ในโรงพยาบาล
- ง. อุ้มเสียสละที่นั่งบนรถโดยสารสาธารณะให้คนแก่และคนพิการเสมอ

9. ข้อใดไม่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรม

- ก. องค์มติ
- ข. องค์การ
- ค. องค์กร
- ง. องค์พิธีการ

10. “ความรู้ ความคิด ความเชื่อ คุณ徳การณ์ ที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง” ข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับองค์ประกอบของวัฒนธรรมข้อใด

- ก. องค์การ
- ข. องค์พิธีการ
- ค. องค์วัตถุ
- ง. องค์มติ

กระดาษคำตอบ
แบบทดสอบก่อนเรียน

ชื่อ - สกุล ชั้น เลขที่

ข้อ	ตัวเลือก			
	ก.	ข.	ค.	ง.
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

เกณฑ์การประเมิน

- ☒ ตอบถูก ข้อละ 1 คะแนน
☒ ตอบผิด/ไม่ตอบ ข้อละ 0 คะแนน
หรือตอบมากกว่า 1 ข้อ

แปลผลคะแนน

- 8 - 10 คะแนน ดี
5 - 7 คะแนน พอใช้
0 - 4 คะแนน ปรับปรุง

สรุปผล

- 👍 8 - 10 คะแนน
👎 0 - 7 คะแนน

สรุปผลการประเมิน

รวม คะแนน

☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน

ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายพอจะสรุปเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ดังนี้

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรศาสตร์และวรรณคดีกฎหมายและการทูตของไทยในอดีต ทรงบัญญัติคำว่า “วัฒนธรรม” ขึ้นและได้มีใช้เป็นหลักฐานทางราชการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2483 โดยแปลมาจากภาษาอังกฤษ คือ Culture ซึ่งมาจาก Cultura ในภาษาละติน หมายถึง “การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง” โดยทรงอธิบายว่า “วัฒนธรรม” คือความเจริญในทางวิชาความรู้ เช่น วิทยาศาสตร์ ศิลปวิทยา วรรณคดี ศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และจรรยา มารยาท ขณะเดียวกันวัฒนธรรมเป็นมรดกแห่งสังคม มีทั้งส่วนที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้

ภาพที่ 1 พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์

ที่มาของภาพ : <https://dl.inwfile.com/h53spf.jpg>

พระยาอนุมานราชธน (ยง เสฐียรโกเศศ) นักสังคมวิทยาในอดีต ที่มีผลงานเขียนมากมายโดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม อธิบายว่า วัฒนธรรมคือ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือประดิษฐ์ขึ้น เพื่อความเจริญของงานในวิถีชีวิตของส่วนรวม หรือคือวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่สามารถถ่ายทอดกันได้ วัฒนธรรม คือ ความคิดเห็นความรู้สึกร่วมกัน ความประพฤติ และกิริยาอาการหรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมที่ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และแสดงออกมาให้ปรากฏในรูปของภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ และระเบียบประเพณี

ภาพที่ 2 พระยาอนุมานราชธน (ยง เสฐียรโกเศศ)

ที่มาของภาพ : <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/th/6/69>

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาบริการรัฐ จากประเทศฟิลิปปินส์ และรางวัลบุคคลดีเด่นของชาติ สาขากการแพทย์ของไทย กล่าวว่า วัฒนธรรม คือการปฏิบัติหรือวิถีชีวิตของชุมชนหรือสังคม ได้มาจากประสบการณ์จริงเลือกสรร กลั่นกรองลงใช้ และถ่ายทอดด้วยการปฏิบัติสืบทอดกันมา อีกชื่อหนึ่งของวัฒนธรรมคือ ภูมิปัญญาดั้งเดิม (Traditional Knowledge) เป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งแต่ละแห่งแตกต่างกัน

ภาพที่ 3 ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี

ที่มาของภาพ : <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/th/thumb/a/ad/>

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาด้านการศึกษาของไทยปัจจุบันดำรงตำแหน่งองคมนตรี ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมว่าโดยทั่วไปวัฒนธรรม (Culture) มี 2 ความหมาย ความหมายแรกเป็นความหมายที่เข้าใจโดยทั่วไป คือ วัฒนธรรม เป็นรูปแบบหนึ่งของอารยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อศิลปะประเพณีนิยมและธรรมเนียมต่าง ๆ ที่สะท้อนวิถีชีวิตวิถีการคิดความเชื่อแล้วประดิษฐ์เป็นผลผลิตทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มหรือชุมชนต่าง ๆ

ภาพที่ 4 ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย

ที่มาของภาพ : <http://library.cmu.ac.th/pinmala/alumni/047002.jpg>

ส่วนอีกความหมายหนึ่งหมายถึง การพัฒนาสติปัญญาด้วยการระบวนการของการศึกษาหรือการเรียนรู้ การศึกษาวัฒนธรรมมีทั้งด้านวัฒนธรรมศึกษา คือการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม (Culture) ที่มีเนื้อหาสาระและด้านที่เป็น การสร้างและซึมซับวัฒนธรรม (Culture Education) ซึ่งทั้งสอง 2 ด้าน ไม่เหมือนกันการศึกษาวัฒนธรรมต้องศึกษาทั้ง 2 ด้าน คือต้องมีการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นเช่น มีวิธีการรูปแบบหรือสร้างสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ (Acculturation) เพื่อให้ซึมซับและสร้างวัฒนธรรมในตนเองขณะเดียวกันต้องเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม เช่น การเรียนรู้ วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมลาว วัฒนธรรมพม่า

ภาพที่ 5 สัญลักษณ์องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)

ที่มาของภาพ : <https://unesco.usmission.gov/wp-content/uploads/sites/201/2014/08/logo-unesco.png>

เนื่องจากวัฒนธรรมมีความหมายหลากหลายดังนั้นองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จึงจัดประชุมที่ประเทศแม็กซิโกเมื่อ พ.ศ. 2525 เห็นร่วมกันว่าวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมของคนที่เกิดจากกระบวนการอันซับซ้อนทางสังคมหรือกลุ่มชนโดยรวมเอามิติด้านจิตใจ วัตถุ ภูมิปัญญา และอารมณ์เข้าไว้ด้วยกัน จนเป็นเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ มิใช่เพียงแต่ศิลปะและวรรณกรรม หากรวมถึงรูปแบบวิถีชีวิตหลากหลาย เช่น สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ระบบค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรม คือ สรรพสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าในแง่วัตถุ สัญลักษณ์ หรือความคิด ความเชื่อ และสิ่งที่สร้างขึ้นนั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับของกลุ่มสมาชิกในกลุ่มนั้นเรียนรู้รับถ่ายทอดกันไปทั้งโดยตรงและโดยอ้อม มีการดัดแปลงแก้ไขไปตามสภาพการณ์ของยุคสมัย ค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ

วัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบพื้นฐานอันเป็นแกนสำคัญอันหนึ่งของสังคมมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะวัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำรงและดำเนินชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือความประพฤติประพฤติดของมนุษย์ในแต่ละสังคมดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญต่อทุกสังคมซึ่งสามารถจำแนกความสำคัญของวัฒนธรรมออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นเครื่องสร้างระเบียบแก่สังคม วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน รวมถึงผลของการแสดงพฤติกรรม ตลอดจนการสร้างแบบแผนของความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของสมาชิกให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน เช่น การตักบาตรในตอนเช้าของคนไทย

ภาพที่ 6 การตักบาตร

ที่มาของภาพ : <http://4.bp.blogspot.com/-G5dk8AAdkcs/>

2. วัฒนธรรมทำให้เกิดความเป็นเอกภาพ สังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันย่อมจะมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน เกิดความเป็นปึกแผ่นจงรักภักดีและอุทิศตนให้กับสังคมซึ่งทำให้อยู่รอด เช่น การละหมาดเป็นการสร้างความเป็นเอกภาพอย่างหนึ่งในศาสนาอิสลาม

ภาพที่ 7 การละหมาดของคนที่นับถือศาสนาอิสลาม

ที่มาของภาพ :

<https://www.posttoday.com/media/content/2012/12/16/OE42E6211A4A45CC8C7A9D72ACF8D36B.jpg>

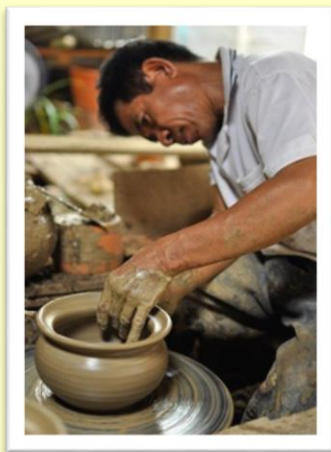
3. วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น รูปแบบของครอบครัวจะเห็นได้ว่าลักษณะของครอบครัวแต่ละสังคมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ เนื่องจากวัฒนธรรมในสังคมเป็นตัวกำหนดรูปแบบ เช่น ทิเบตที่มีวัฒนธรรมการแต่งงานระหว่างชายหลายคนกับหญิงคนเดียว หรือผู้นับถือศาสนาอิสลามและฮินดูมีวัฒนธรรมการแต่งงานระหว่างชายคนเดียวกับหญิงหลายคน ส่วนผู้นับถือศาสนาคริสต์และพระพุทธศาสนามีวัฒนธรรมการแต่งงานระหว่างชายคนเดียวกับหญิงคนเดียว

ภาพที่ 8 การแต่งงานของคนที่นับถือศาสนาอิสลาม ชายคนเดียวกับแต่งงานได้กับผู้หญิงถึง 4 คน

ที่มาของภาพ : <http://news.muslimthai.com/uploads/2016/3/29/01.jpg>

4. วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการของมนุษย์ มนุษย์ไม่อาจดำเนินชีวิตภายใต้สิ่งแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น จึงต้องแสวงหาความรู้จากประสบการณ์ที่ตนได้รับด้วยการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต และถ่ายทอดจากสมาชิกรุ่นหนึ่งไปสู่สมาชิกอีกรุ่นหนึ่งต่อไป เช่น การปั้นหม้อดินเอาไว้สำหรับใช้งาน

ภาพที่ 9 การปั้นหม้อ

ที่มาของภาพ : <http://www.churchofjoy.net/wp-content/uploads/2013/06/>

5. วัฒนธรรมช่วยให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า สังคมใดมีวัฒนธรรมที่ดีงามเหมาะสม เช่น มีระเบียบวินัย ชยัน อุดมทุน เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว สังคมนั้นย่อมเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

ภาพที่ 10 ความมีระเบียบวินัยของคนญี่ปุ่น

ที่มาของภาพ : <http://www.strategic-man.com/files/Tsunami.jpg>

6. วัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติ เอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะพิเศษหรือลักษณะเด่นของบุคคลหรือของสังคมที่แสดงว่าสังคมหนึ่งแตกต่างไปจากอีกสังคมหนึ่ง เช่น วัฒนธรรมการพบปะกันในสังคมตะวันตกจะใช้มือสั่นกันหรือที่เรียกว่า เซกแฮนด์ ในสังคมญี่ปุ่นจะการใช้การคำนับที่แสดงถึงการเคารพกัน ส่วนสังคมไทยจะการใช้การไหว้พร้อมกับกล่าวคำว่าสวัสดี

ภาพที่ 11 การแสดงความเคารพด้วยการไหว้ของคนไทย

ที่มาของภาพ : <http://province.m-culture.go.th/nan10/comity12.jpg>

วัฒนธรรมมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. เกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้ของมนุษย์ วัฒนธรรมไม่ใช่สัญชาตญาณหรือสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด แต่จะเกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคม เช่น การสร้างบ้าน สมาชิกในสังคมจะต้องเรียนรู้วิธีการสร้างบ้านจากสมาชิกคนอื่น ๆ ไม่ใช่ว่าทุกคนจะมีความรู้ในการสร้างบ้านติดตัวมาแต่กำเนิด

ภาพที่ 12 การแสดงบ้านเรือนของคนภาคใต้

ที่มาของภาพ : https://sites.google.com/site/adecmjuu2605/_/rsrc/1491704352275/

2. เป็นมรดกของสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในการถ่ายทอดนั้นจะต้องใช้ระยะเวลายาวนาน และใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อเป็นสื่อกลางในการดำเนินการถ่ายทอด ทำให้วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคมที่คนรุ่นก่อนถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง

ภาพที่ 13 ตัวอักษรไทย

ที่มาของภาพ : <http://4.bp.blogspot.com/-s6QLaYKf8sE/>

3. เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต แต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และไม่อาจบอกได้ว่าวัฒนธรรมของสังคมใดดีกว่ากัน เนื่องจากวัฒนธรรมของแต่ละสังคมจะมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของคนและสภาพแวดล้อมในสังคมนั้น ๆ เช่น วัฒนธรรมไทยมีแบบแผนในการดำเนินชีวิตแบบหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นด้านความเป็นอยู่ การแต่งกาย อาหาร ส่วนวัฒนธรรมจีนก็มีแบบแผนการดำเนินชีวิตของตนที่แตกต่างจากวัฒนธรรมไทย ดังนั้นแต่ละสังคมก็จะมีแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

ภาพที่ 14 การไหว้บรรพบุรุษของชาวจีน

ที่มาของภาพ : <https://static5-th.orstatic.com/userphoto/Article/0/2N/000IVQEA6DDBF79532CF17j.jpg>

4. เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลง ได้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากคนประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น สมัยก่อนคนไทยนิยมเดินทางโดยใช้เรือเป็นพาหนะ แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปมีการตัดถนนหนทางมากขึ้น คนไทยจึงหันมานิยมใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางมากขึ้นเพราะสะดวกและรวดเร็วกว่า

ภาพที่ 15 วิวัฒนาการของการเดินทางจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ที่มาของภาพ : <https://static5-th.orstatic.com/userphoto/Article/0/2N/000IVQEA6DDBF79532CF17j.jpg>

5. เป็นสิ่งที่แสดงถึงรูปแบบของความคิดร่วมกันของสมาชิกในสังคม วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดรูปแบบของความคิดในการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ซึ่งสมาชิกจะรับรู้ไปในแนวทางเดียวกันและแสดงรับพฤติกรรมนั้นออกมาเหมือนกัน เช่น คนไทยใช้ช้อนส้อมในการรับประทานอาหาร ส่วนคนจีนจะใช้ตะเกียบในการรับประทานอาหาร

ภาพที่ 16 วัฒนธรรมการกินอาหารของชาวจีนโดยใช้ตะเกียบ

ที่มาของภาพ : <http://media.ch3thailand.com/v4/news/2018/07/6502519723.jpg>

6. เป็นของส่วนรวม วัฒนธรรมมิใช่ของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นของส่วนรวมซึ่งเกิดจากการที่คนมาอยู่ร่วมกันและสร้างรูปแบบในการดำเนินชีวิตร่วมกันวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมปฏิบัติ มิใช่สิ่งที่สมาชิกของสังคมเพียงคนเดียวคนหนึ่งปฏิบัติเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและถ่ายทอดเป็นมรดกของสังคมเพื่อใช้เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมจะประพฤติปฏิบัติไปในทางเดียวกัน ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นของส่วนรวมมิใช่ของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ

วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. **วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture)** หมายถึง สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีรูปร่างมองเห็นได้สัมผัสได้หรือจับต้องได้เช่นบ้านเรือนกระต๊อถ้วยชามเสื่อ เป็นต้น วัฒนธรรมทางวัตถุเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่าวัตถุธรรมหรือรูปธรรม

2. **วัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ (Non-Material Culture)** หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ไม่มีรูปร่างไม่สามารถมองเห็นได้ไม่สามารถจับต้องหรือสัมผัสได้ เช่น ความรู้ ค่านิยม แนวความคิด ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “นามธรรม”

ภาพที่ 17 วัฒนธรรมที่สัมผัสได้และวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้

ที่มาของภาพ : <http://e-learning.e-tech.ac.th/learninghtml/s1301/punit1-13/piu01.jpg>

พระราชกฤษฎีกาได้จัดวางระเบียบราชการกรมการวัฒนธรรม พ.ศ. 2435 ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. **วัฒนธรรมประเภทคติธรรม** เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตใจหรือคุณธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที เป็นต้น

2. **วัฒนธรรมประเภทเหนติธรรม** เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี กฎหมาย สิทธิ และหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมจะต้องปฏิบัติตาม เช่น การปฏิบัติตามกฎจราจร การปฏิบัติตามพิธีการแต่งงาน เป็นต้น

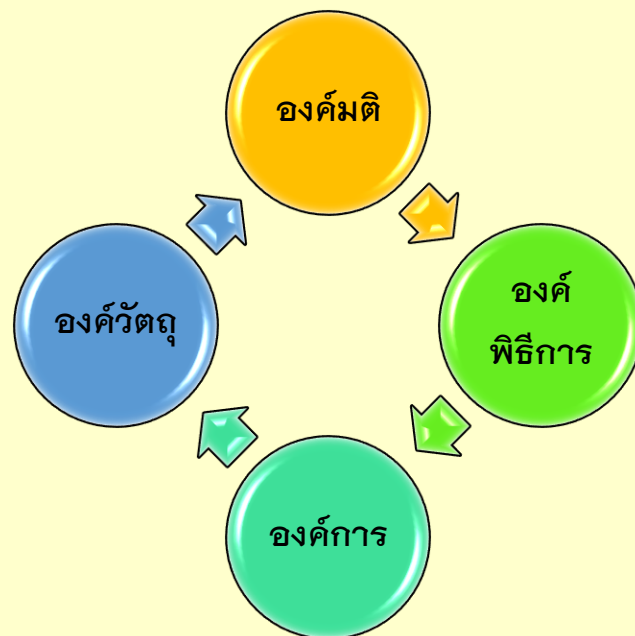
3. **วัฒนธรรมประเภทสหธรรม** เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับมารยาทในการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น การยืนตรงเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี มารยาทในการทำ ความเคารพกับผู้ใหญ่ เป็นต้น

4. **วัฒนธรรมประเภทวัตถุธรรม** เป็นวัตถุสิ่งของที่ได้มาจากการคิดและประดิษฐ์โดยมนุษย์เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความสะดวกสบายขึ้น เช่น ตู้เย็น รถยนต์ โทรศัพท์ เป็นต้น

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

รองศาสตราจารย์สุพัตรา สุภาพ ที่ปรึกษาหัวหน้าภาคสังคมวิทยา มหาวชิราลงกรณมหาวิทยาลัย ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. **องค์คติ** หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่จะถ่ายทอดจากชั่วอายุของคนรุ่นหนึ่งไปยังชั่วอายุของคนอีกรุ่นหนึ่งเรื่อย ๆ ไป ถือเป็นแนวทางในการสร้างพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องศาสนา ความเชื่อในเรื่องระบอบการปกครอง

2. **องค์พิธีการ** หมายถึง การจัดระเบียบประเพณี หรือแบบแผนของพฤติกรรมอย่างเป็นมาตรฐาน ให้เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เกิด พิธีบวชนาค พิธีสมรส รวมทั้งวิธีการแต่งกาย การรับประทานอาหาร

3. **องค์การ** หมายถึง องค์การ สถาบัน สมาคม ที่ได้มีการจัดระเบียบ มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับ มีวิธีการดำเนินงานอย่างมีระเบียบ มีวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แน่นอนชัดเจน เพื่อผูกพันบุคคลที่เป็นสมาชิกในการแสดงความรู้สึกที่มีต่อกันองค์การ หน่วยงานย่อยและเล็กที่สุดได้แก่ ครอบครัว และองค์การที่ใหญ่ที่สุดคือสหประชาชาติ

4. **องค์วัตถุ** หมายถึง วัฒนธรรมทางด้านวัตถุทั้งหลาย ที่มีรูปร่างที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง โบสถ์ วิหาร เจดีย์ รวมทั้งสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร

ใบงานที่ 1.1

เรื่อง ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม

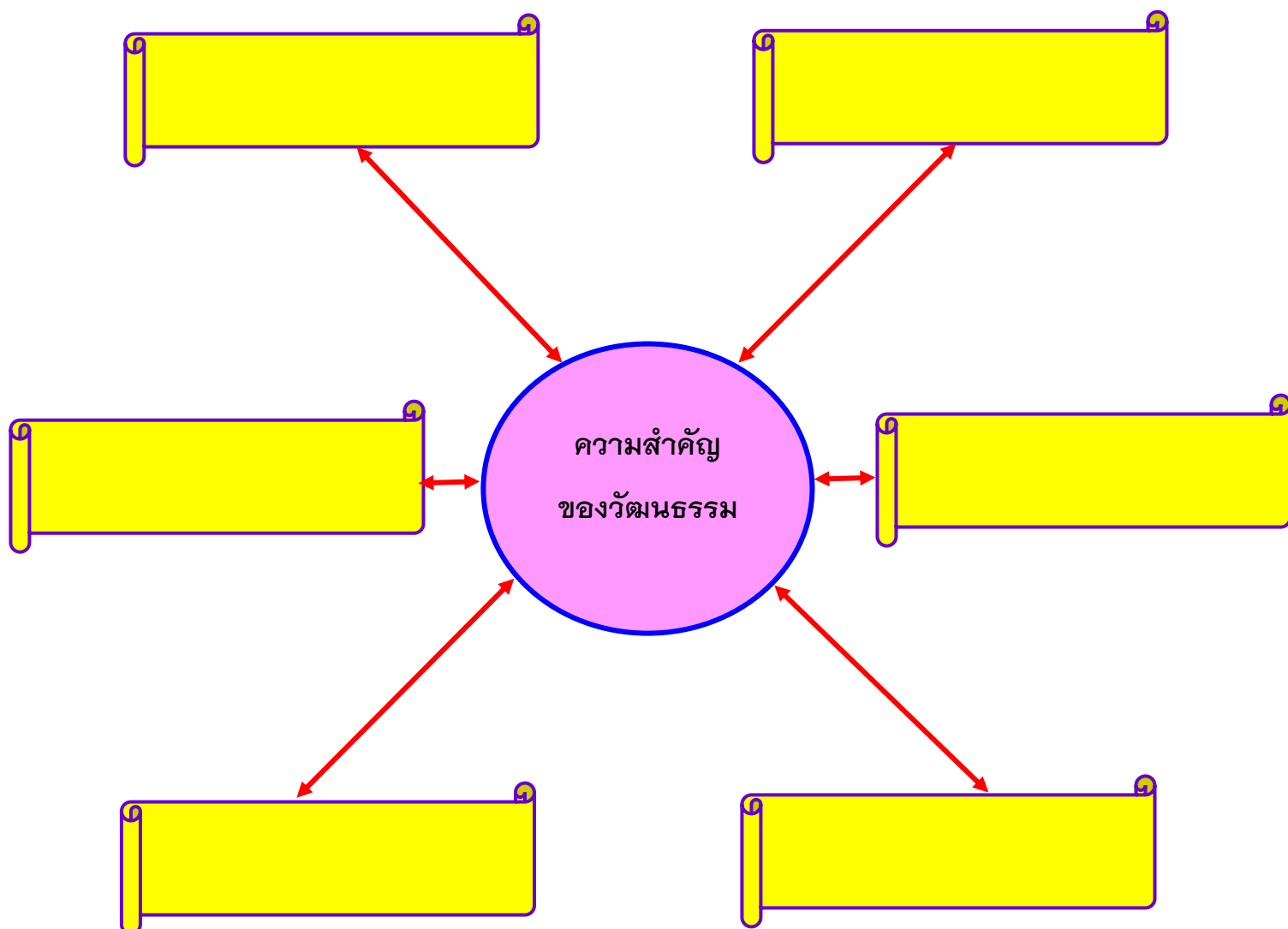
คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

วัฒนธรรม หมายถึง

.....

.....

.....

ใบงานที่ 1.2

เรื่อง ประเภทของวัฒนธรรม (1)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านบทความต่อไปนี้ แล้ววิเคราะห์ว่า สิ่งใดเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและสิ่งใด ไม่ใช่วัฒนธรรมทางวัตถุ

การศึกษาและการอ่านทำให้เกิดความรู้ความคิด และความฉลาด บุคคลสามารถสร้าง ความเจริญมั่นคงได้ด้วยการอ่านหนังสือต่าง ๆ เช่น สารานุกรมไทยสำหรับประชาชน หนังสือ แบบเรียน หนังสือสารคดี

✍ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่

.....

✍ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่

.....

การดำเนินชีวิตประจำวันของคนเราย่อมเกี่ยวข้องกับกฎหมายอยู่ตลอดเวลา การศึกษา เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน จะช่วยให้เรามีความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งเราศึกษาได้จากหนังสือแบบเรียน ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และ เอกสารคำประกาศกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ

✍ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่

.....

✍ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่

.....

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดการท่องเที่ยว 4 ภาค ที่เน้นวิถีชีวิตไทย และการละเล่นของแต่ละภูมิภาค เช่น การแสดงโขน การร้องเพลง การแสดงตลก นอกจากนั้นยังมีการสาธิตและประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ในงานนี้มีสินค้าต่าง ๆ เช่น อาหารประจำภาค สินค้าหัตถกรรม เช่น ผ้าทอ ผ้าไหม เครื่องจักสาน

✎ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่

.....

✎ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่

.....

การเล่นฟุตบอลและบาสเกตบอล เป็นกีฬาที่ประชาชนให้ความนิยมอย่างมาก เพราะกติกาการเล่นยุติธรรม อุปกรณ์การเล่นกีฬา เช่น ลูกฟุตบอล ลูกบาสเกตบอล หาซื้อได้ง่าย

✎ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่

.....

✎ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่

.....

ใบงานที่ 1.3

เรื่อง ประเภทของวัฒนธรรม (2)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านบทความเรื่อง “หมู่บ้านอุดมสุข” และนำตัวอย่างวัฒนธรรมทั้งหมดของหมู่บ้านนี้ไปเติมลงในช่องว่างที่กำหนดให้

หมู่บ้านอุดมสุข

หมู่บ้านอุดมสุขมีลูกบ้านประมาณ 250 คน มีวัดโพธิ์ร่มเย็นซึ่งมีพระพุทธรูปประธานคือ พระมณีรัตนสุข เป็นศูนย์กลางความเชื่อและความศรัทธาของพระพุทธศาสนา เจ้าอาวาสคือ หลวงพ่อธรรมรักษา เป็นพระสงฆ์ที่มีจริยวัตรงดงาม มีความเมตตากรุณา ท่านอบรมสั่งสอนให้ชาวบ้านยึดมั่นในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การมีความเมตตากรุณา มีความรักใคร่สามัคคีและเสียสละ การประกอบอาชีพที่ซื่อสัตย์สุจริต การประพฤติตนสุภาพอ่อนโยน และการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ประชาชนในหมู่บ้านจึงอยู่อย่างประหยัด มีสิ่งของเครื่องใช้เฉพาะที่จำเป็น เช่น จอบ เสียม จาน ชาม ตะกร้า เสื้อผ้า พัดลม รถจักรยานยนต์

ศูนย์กลางทางการศึกษาของหมู่บ้านนี้ คือ โรงเรียนอุดมสุขวิทยา ซึ่งอบรมสั่งสอนนักเรียนให้มีความรู้และมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตนตามกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติของโรงเรียน นอกจากนั้นยังฝึกให้นักเรียนมีกิริยามารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการแสดงความคิดเห็น และมารยาทการเข้าสังคม

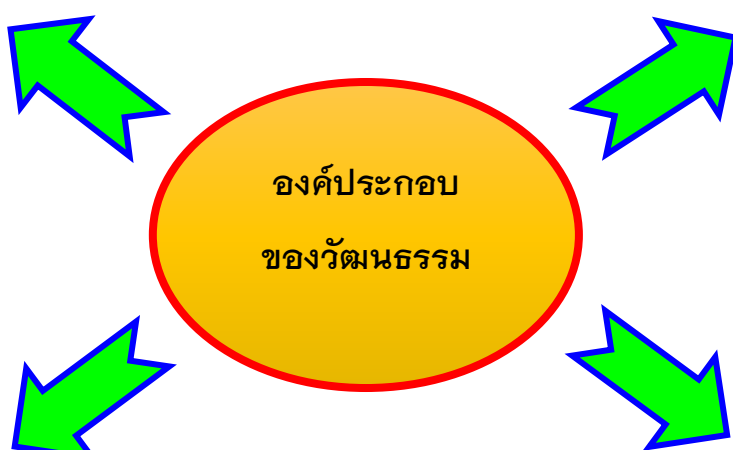
สำหรับความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่สุโขดูแลให้ประชาชนเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ และกติกาของสังคม ตลอดจนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำชุมชนในการรักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่ดี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีการบรรพชา อุปสมบท ดังนั้นชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านจึงสงบสุข

ข้อ	ประเภทของวัฒนธรรม	ตัวอย่างของวัฒนธรรม
1.	คติธรรม	
2.	เนติธรรม	
3.	วัตถุธรรม	
4.	สหธรรม	

ใบงานที่ 1.4

เรื่อง องค์ประกอบของวัฒนธรรม

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอธิบายความหมายของคำต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

องค์คติ หมายถึง	องค์พิธีการ หมายถึง
 องค์ประกอบ ของวัฒนธรรม	
องค์การ หมายถึง	องค์วัตถุ หมายถึง

แบบทดสอบหลังเรียน

คำชี้แจง : 1. แบบทดสอบเป็นแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ
2. ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 10 นาที ข้อละ 1 คะแนน
3. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว แล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในกระดาษคำตอบให้ถูกต้อง

1. มารยาทในการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นวัฒนธรรมประเภทใด

- ก. คติธรรม
- ข. เนติธรรม
- ค. สหธรรม
- ง. วัตถุธรรม

2. ข้อใดกล่าว ไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับลักษณะของวัฒนธรรม

- ก. วัฒนธรรมไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้
- ข. วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์
- ค. วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต
- ง. วัฒนธรรมเป็นของส่วนรวม

3. ข้อใดถือเป็นปัจจัยที่สำคัญ น้อยที่สุด ที่ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องสร้างสรรค์วัฒนธรรม

- ก. เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ชอบรวมตัวกันเป็นกลุ่ม
- ข. เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม
- ค. เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- ง. เพื่อเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตในสังคม

4. ข้อใด ไม่เกี่ยวข้อง กับองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรม

- ก. องค์มติ
- ข. องค์การ
- ค. องค์กร
- ง. องค์พิธีการ

5. วัฒนธรรมไม่ได้ครอบคลุมถึงเรื่องใดต่อไปนี้

- ก. อาหาร
- ข. เครื่องนุ่งห่ม
- ค. สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
- ง. ภาษาพูด

6. “ความรู้ ความคิด ความเชื่อ คุณธรรม ที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง” ข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับองค์ประกอบของวัฒนธรรมข้อใด

- ก. องค์การ
- ข. องค์พิธีการ
- ค. องค์วัตถุ
- ง. องค์มติ

7. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมได้ชัดเจนที่สุด

- ก. สิ่งที่เป็นความเจริญของแต่ละท้องถิ่น
- ข. ประเพณีของชาติต่าง ๆ ที่มีการพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน
- ค. เอกลักษณ์ของชนชาติต่าง ๆ ที่มีความเจริญก้าวหน้า
- ง. ทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมายังคนรุ่นหลัง

8. พฤติกรรมในข้อใดหมายถึงวัฒนธรรมประเภทคติธรรม

- ก. อันเข้าแถวเพื่อซื้ออาหาร
- ข. แอมไปใช้สิทธิลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ
- ค. อันไม่สูบบุหรี่ในโรงภาพยนตร์
- ง. อุ้มเสียสละที่นั่งบนรถโดยสารสาธารณะให้คนแก่และคนพิการเสมอ

9. ความสำคัญที่สุดของวัฒนธรรมคือข้อใด

- ก. ช่วยให้มีมนุษย์ปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม
- ข. เป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคมมนุษย์
- ค. ช่วยให้สังคมอยู่อย่างปกติสุข
- ง. ช่วยให้เป็นมรดกของสังคม

10. “วัฒนธรรมเกิดจากการที่คนมาอยู่ร่วมกันและสร้างรูปแบบในการดำเนินชีวิตร่วมกัน”

ข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมในข้อใด

- ก. วัฒนธรรมเป็นของส่วนรวม
- ข. วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์
- ค. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้
- ง. วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

กระดาษคำตอบ
แบบทดสอบหลังเรียน

ชื่อ - สกุล ชั้น เลขที่

ข้อ	ตัวเลือก			
	ก.	ข.	ค.	ง.
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

เกณฑ์การประเมิน

- ☒ ตอบถูก ข้อละ 1 คะแนน
☒ ตอบผิด/ไม่ตอบ ข้อละ 0 คะแนน
หรือตอบมากกว่า 1 ข้อ

แปลผลคะแนน

- 8 - 10 คะแนน ดี
5 - 7 คะแนน พอใช้
0 - 4 คะแนน ปรับปรุง

สรุปผล

- 👍 8 - 10 คะแนน
👎 0 - 7 คะแนน

สรุปผลการประเมิน

รวม คะแนน

☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน

- กมล ทองธรรมชาติ. (2558). หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ณัฏฐา เลี้ยวไพโรจน์. (2560). หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. กรุงเทพฯ : พัฒนาวิชาการ.
- ธวัช พันโดภาส และคณะ. (2558). หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- นงลักษณ์ ทองอยู่. (2558). หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. กรุงเทพฯ : แม็ค.
- ยุรรัตน์ พันธุ์ยุรา และคณะ. (2558). หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. กรุงเทพฯ : เอ็มพันธ์.
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนัก. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาควิชา. (2547). สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาดา วราห์พันธ์. (2559). หนังสือเสริมฝึกประสบการณ์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม 4-6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เอ็มพันธ์.
- สุภัทร สุภาพ. (2542). สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อดิน รพีพัฒน์. (2551). วัฒนธรรมคือความหมาย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน

ข้อ	ตัวเลือก			
	ก.	ข.	ค.	ง.
1.				×
2.			×	
3.		×		
4.	×			
5.	×			
6.	×			
7.			×	
8.				×
9.			×	
10.				×

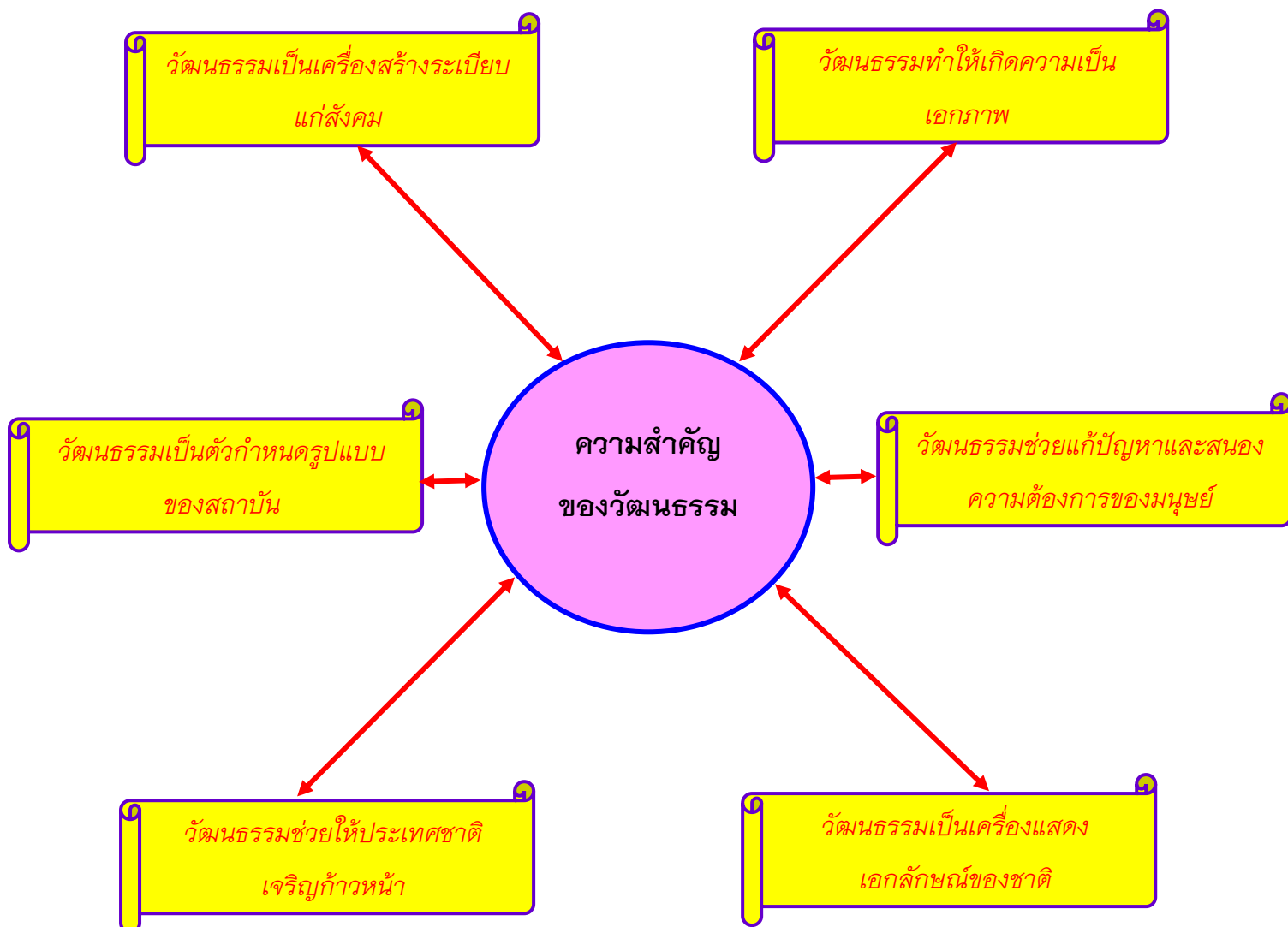
ใบงานที่ 1.1

เรื่อง ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม

คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเจริญก้าวหน้าจนเป็นเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ และถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลัง

(พิจารณาจากคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)

ใบงานที่ 1.2

เรื่อง ประเภทของวัฒนธรรม (1)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านบทความต่อไปนี้ แล้ววิเคราะห์ว่า สิ่งใดเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและสิ่งใด ไม่ใช่วัฒนธรรมทางวัตถุ

การศึกษาและการอ่านทำให้เกิดความรู้ความคิด และความฉลาด บุคคลสามารถสร้าง ความเจริญมั่นคงได้ด้วยการอ่านหนังสือต่าง ๆ เช่น สารานุกรมไทยสำหรับประชาชน หนังสือ แบบเรียน หนังสือสารคดี

✎ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ สารานุกรมไทยสำหรับประชาชน หนังสือแบบเรียน หนังสือสาร คดี

✎ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ การอ่านหนังสือ ความรู้ การเรียนรู้ การศึกษาเล่าเรียน

การดำเนินชีวิตประจำวันของคนเราย่อมเกี่ยวข้องกับกฎหมายอยู่ตลอดเวลา การศึกษา เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน จะช่วยให้เรามีความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งเราศึกษาได้ จากหนังสือแบบเรียน ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และ เอกสารคำประกาศกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ

✎ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ หนังสือแบบเรียน ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ เอกสารคำประกาศกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ

✎ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ วิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ กฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดการท่องเที่ยว 4 ภาค ที่เน้นวิถีชีวิตไทย และการละเล่นของแต่ละภูมิภาค เช่น การแสดงโปงลาง การร้องเพลง การแสดงตลก นอกจากนั้นยังมีการสาธิตและประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ในงานนี้มีสินค้าต่าง ๆ เช่น อาหารประจำภาค สินค้าหัตถกรรม เช่น ผ้าทอ ผ้าไหม เครื่องจักสาน

✎ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ สินค้าหัตถกรรม ผ้าไหม ผ้าทอ เครื่องจักสาน อาหารของแต่ละภาค

✎ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ การท่องเที่ยว วิถีชีวิตไทย ประเพณีต่าง ๆ การละเล่นของแต่ละภูมิภาค

การเล่นฟุตบอลและบาสเกตบอล เป็นกีฬาที่ประชาชนให้ความนิยมอย่างมาก เพราะกติกการเล่นยุติธรรม อุปกรณ์การเล่นกีฬา เช่น ลูกฟุตบอล ลูกบาสเกตบอล หาซื้อได้ง่าย

✎ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ อุปกรณ์การเล่นกีฬา ลูกฟุตบอล ลูกบาสเกตบอล

✎ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ การเล่นฟุตบอล การเล่นบาสเกตบอล กีฬา กติกการเล่นกีฬา

ใบงานที่ 1.3

เรื่อง ประเภทของวัฒนธรรม (2)

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านบทความเรื่อง “หมู่บ้านอุดมสุข” และนำตัวอย่างวัฒนธรรมทั้งหมดของหมู่บ้านนี้ไปเติมลงในช่องว่างที่กำหนดให้

หมู่บ้านอุดมสุข

หมู่บ้านอุดมสุขมีลูกบ้านประมาณ 250 คน มีวัดโพธิ์ร่มเย็นซึ่งมีพระพุทธรูปประธานคือ พระมณีรัตนสุข เป็นศูนย์กลางความเชื่อและความศรัทธาของพระพุทธศาสนา เจ้าอาวาสคือ หลวงพ่อธรรมรักษา เป็นพระสงฆ์ที่มีจริยวัตรงดงาม มีความเมตตากรุณา ท่านอบรมสั่งสอนให้ชาวบ้านยึดมั่นในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การมีความเมตตากรุณา มีความรักใคร่สามัคคีและเสียสละ การประกอบอาชีพที่ซื่อสัตย์สุจริต การประพฤติตนสุภาพอ่อนโยน และการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ประชาชนในหมู่บ้านจึงอยู่อย่างประหยัด มีสิ่งของเครื่องใช้เฉพาะที่จำเป็น เช่น จอบ เสียม จาน ชาม ตะกร้า เสื้อผ้า พัดลม รถจักรยานยนต์

ศูนย์กลางทางการศึกษาของหมู่บ้านนี้ คือ โรงเรียนอุดมสุขวิทยา ซึ่งอบรมสั่งสอนนักเรียนให้มีความรู้และมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ และระเบียบปฏิบัติของโรงเรียน นอกจากนั้นยังฝึกให้นักเรียนมีกิริยามารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการแสดงความเคารพ และมารยาทการเข้าสังคม

สำหรับความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่สุขดูแลให้ประชาชนเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ และกติกาของสังคม ตลอดจนดูแลรักษาสีงแวดล้อม นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำชุมชนในการรักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่ดี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีการบรรพชา อุปสมบท ดังนั้นชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านจึงสงบสุข

ข้อ	ประเภทของวัฒนธรรม	ตัวอย่างของวัฒนธรรม
1.	คติธรรม	หลักธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเมตตากรุณา ความรักใคร่สามัคคีและเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต การดำรงชีวิตอย่างพอเพียง
2.	เนติธรรม	ระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติของโรงเรียน กฎหมาย กติกาของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี ประเพณีลอยกระทง ประเพณีการบรรพชาอุปสมบท ประเพณีสงกรานต์
3.	วัตถุธรรม	พระพุทธรูป วัด อาคารเรียน จอบ เสียม จาน ชาม ตะกร้า เสื้อผ้า พัดลม รถจักรยานยนต์
4.	สหธรรม	มารยาทสุภาพอ่อนโยน มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการแสดงความเคารพ มารยาทในการเข้าสังคม

ใบงานที่ 1.4

เรื่อง องค์ประกอบของวัฒนธรรม

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอธิบายความหมายของคำต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

องค์คติ หมายถึง *ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่จะถ่ายทอดจากชั่วอายุของคนรุ่นหนึ่งไปยังชั่วอายุของคนอีกรุ่นหนึ่งเรื่อย ๆ ไป ถือเป็นแนวทางในการสร้างพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม*

องค์พิธีการ หมายถึง *การจัดระเบียบ ประเพณี หรือแบบแผนของพฤติกรรมอย่างเป็นมาตรฐาน ให้เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป*

**องค์ประกอบ
ของวัฒนธรรม**

องค์การ หมายถึง *องค์การ สถาบัน สมาคม ที่ได้มีการจัดระเบียบ มีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ มีวิธีการดำเนินงานอย่างมีระเบียบ มีวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แน่นอนชัดเจน เพื่อผูกพันบุคคลที่เป็นสมาชิกในการแสดงความรู้สึกที่มีต่อกัน*

องค์วัตถุ หมายถึง *วัฒนธรรมทางด้านวัตถุทั้งหลาย ที่มีรูปร่างที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง รวมทั้งสิ่งที่ไม่มรูปร่าง เช่น ภาษาที่ใช้ สัญลักษณ์ในการติดต่อสื่อสาร*

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน

ข้อ	ตัวเลือก			
	ก.	ข.	ค.	ง.
1.			×	
2.	×			
3.	×			
4.			×	
5.			×	
6.				×
7.				×
8.				×
9.		×		
10.	×			

บันทึก

Handwriting practice area with 20 horizontal dotted lines.